

<https://mavidefter.net/maras-depremi-turkiyenin-lizbon-depremi-olur-mu/>

## **Maraş Depremi, Türkiye'nin 'Lizbon Depremi' olur mu?**

**Ayşegül Kars Kaynar**

14 Şubat 2023

İstiyoruz ki öfkemiz bir netice versin. Ancak öfke ister bireysel ister kitlesel olsun geçicidir, yatıştırmaya müsaittir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da büyük acıların ve öfkelerin çok nadiren büyük siyasi değişimler yarattığını iyi bilirler

1 Kasım 1755 tarihinde meydana gelen Lizbon Depremi, depremin tetiklediği tsunami ile birleşince Avrupa kıtasının gördüğü en büyük felaketlerden birine dönüştü. Sadece bu şehirde 30 ile 40 bin arasında insan hayatını kaybetti. Bunun yanında Lizbon Depremi'nin bilinen en büyük etkilerinden biri, tüm Avrupa çapında entelektüel bir kırılma yarattığı ve Aydınlanma Felsefesi'ni beslediğidir. Depremler o tarihe kadar Allah'ın isteği ve dolayısıyla da ilahi adaletin tecellisi olarak görülürken Lizbon Depremi'nden sonra ilahiyat ve din, toplumsal tartışmaların bir unsuru olmaktan çıktı, entelektüel gündemden düştü. O günden sonra ıstıraplarımızın sorumluluğu, bütünüyle omuzlarımıza yüklendi ve böyle de kaldı, diyor Judith Shklar (s. 81) (1).

Lizbon Depremi'nde Papalığın desteklediği "günahkâr olan bir şehrin cezalandırılması" tezi tutmadı. Zira Lizbon halkının, Allah'ın tufanının üstlerine salınmasına neden olacak derecede büyük bir günah işlediğine; Lizbonluların diğer Hristiyanlardan daha kötü, daha günahkâr olduğuna dair bir iz yoktu. Allah'ın neden koca koca kiliseleri un ufak ettiği de anlaşılamamıştı. Bu sebeple "neden biz?" sorusunun yanıtı havada kaldı; "kader planı, Allah'ın emri" açıklamaları Lizbon Depremi'ne doyurucu yanıt veremedi.

Voltaire, yine Papalığın yaydığı "olmuş olan doğrudur, her olan da bir hayır ve Allah'ın bir bildiği vardır" düşüncesindeki kof iyimserliğe ve "her şey yolunda" söylemine saldırdı. Rousseau ise Voltaire'in söyleyemediğini söyledi: Deprem gibi doğal bir olayı felakete dönüştüren; altı yedi kat yüksekliğinde evler inşa etmiş olmaktır. Bu felaket kendi hatamızdır. Voltaire, insanlara boşu boşuna eziyet çektiği, dindarları bile depremde öldürerek onlara bir nevi ihanet ettiği için Allah'ı suçlar. Rousseau ise Allah'ı suçlamak yerine onu toplumsal hayattan tamamen uzaklaştırır. Gel gelelim Kant'a. Kant'ın konuyla ilgili yazılarında ne din ne Allah vardır. Depremle ilgili bilimsel açıklamaları sıralar ve depremi "insan yapımı felaketler" kategorisine dâhil eder (Kant'a göre bu kategorideki en büyük felaket savaştır) (Shklar, s. 81-84)

Shklar'ın (s. 85) Lizbon Depremi sonrası ortaya çıkan entelektüel değişim için yaptığı tespit şudur: "Tanrı'nın işi" ifadesi gönüllere teselli veren ve akılları teskin eden bir açıklama olmaktan çıkmış, yasal mesuliyetten kaçınmak için alaycı bir bahane haline gelmiştir. Bu tespit, Maraş Depremi için de geçerli değil mi? "Allah'ın işi, kader planı" diyenler aslında durumun hiç de böyle olmadığını bilerek bizimle alay etmiyorlar mı? Ediyorlar. Hepimizle dalga geçiliyor.

Peki, 6 Şubat Maraş Depremi Türkiye için 1 Kasım Lizbon Depremi işlevi görür mü? Deprem sonrasında ortaya çıkan acı ve öfke hem kitlelerin inançlarında hem de siyasi ve idari sistemimizde bir değişimi tetikler mi? Öfke duygusunun yıkıcılığı, bu hükümeti de yıkar mı?

Öfke paylaşıldıkça canlı kalıyor. Öfkeleri sönmezse bugünün depremzedeleri, yarının hükümet karşıtları olabilirler. Bu potansiyel nedeniyledir ki hükümet depremzedeleri bir arada toplu olarak barındırmak yerine (üniversite öğrencilerinin yurtlarını ellerinden almak suretiyle) tüm yurda dağıtarak yalnızlaştırmak, öfkelerini yalıtma ve zaman içinde söndürmek peşinde. Dahası, depremin yarattığı öfke, verilen nakdi desteklerle, kira ve ev yardımlarıyla, bir düzine vaatle ve yargı karşısına çıkarılacak bir iki müteahhitle zaman içinde kendiliğinden de yatışabilir.

Öfkenin dindirilmesi genel seçimler için ayrıca önemli, zira beklenmedik olayların ve yarattığı duyguların seçmenlerin oy verme davranışını etkilediği; seçmenlerin parti tercihlerini ve siyasi bağlılıklarını sorgulamalarına neden olduğu biliniyor (2). Mesela, duygusal zekâ modeline göre sevinç ve coşku gibi olumlu duygular bireye "her şeyin yolunda olduğu" sinyalini vererek seçmenleri siyasi sürece katılmaya ve seçimlerde eskiden beri destekledikleri adayın arkasında durmaya teşvik ediyor (örn. 15 Temmuz sonrası demokrasi mitingleri ve halen bir darbe girişiminin demokrasi bayramı olarak kutlanması). Öte yandan korku, endişe ve öfke gibi olumsuz duygular ise bireye "işlerin hiç de yolunda gitmediği" sinyalini vererek, seçmenleri çevresine karşı daha açık ve duyarlı kılıyor; daha fazla bilgi almak ve siyasi alternatiflerini arttırmak için çevreyi gözlemlmelerine neden oluyor. Bu nedenle hükümetin, depremin hemen akabine denk gelen seçimleri erteleme manevrası oldukça kritik.

Büyük felaketleri seçimlerin izlediği tesadüfi zamanlamayı bir tarafa bırakırsak, öfkenin siyasi eylemlilik ve etkinlik haritasında kendine yer bulabilmesi doğrudan değil, oldukça dolayımıdır. İstiyoruz ki öfkemiz bir netice versin; istiyoruz ki öfkemizin yarattığı enerji boşa gitmesin. Ancak öfke ister bireysel ister kitlesel olsun geçicidir, yatıştırmaya müsaittir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da büyük acıların ve öfkelerin çok nadiren büyük siyasi değişimler yarattığını iyi bilirler. “Sanırım” demek çok boş, “elbette” demek lazım: Elbette bu depremin sonrasında her şeyin başa dönmesini engellemek, muhalefet partilerinin ve sivil toplumun önümüzdeki aylarda olabildiğince aktif çalışmasına ve ortaya çıkan öfkeyi ve beklentileri siyasi bilinç ve etkinlik düzeyine aktarabilmelerine bağlı.

---

## REFERANSLAR

- (1) Judith Shklar (2021) Adaletsizliğin Veçheleri, Vakıfbank Kültür Yayınları
  - (2) Sofia Vasilopoulou ve Markus Wagner (Aralık 2020) “Emotions and domestic vote choice”, içinde Journal of Elections, Public Opinion and Parties; Valentino, N. A., Brader, T. vd. (2011) “Election night’s alright for fighting: The role of emotions in political participation”, içinde The Journal of Politics; Marcus, G. E., Neuman, W. R. ve MacKuen, M. (2000) Affective Intelligence and Political Judgment, Chicago Üniversitesi Yayınları
- 

## Dr. Ayşegül Kars Kaynar

1980 yılında Ankara’da doğdu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde lisans eğitimini, ardından Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde ve City University of London’ da lisansüstü eğitimini tamamladı. 2014 yılında ODTÜ Siyaset Bilimi Anabilim Dalı’nda doktora derecesini aldı. 2015 yılında Türk Sosyal Bilimler Derneği’nin düzenlediği Genç Sosyal Bilimciler Ödülleri’nde doktora tezi kategorisinde ödüle layık görüldü. 2017 yılında Halit Çelenk Hukuk Ödülleri’nde mansiyon kazandı. New York’da bulunan New School for Social Research’de ve Hamburg Üniversitesi’ne bağlı Türki Europa Zentrum’da araştırmacı olarak bulundu. 2018-2022 yılları arasında Einstein Stiftung ve Alexander von Humboldt Stiftung tarafından desteklenerek Berlin’de bulunan Humboldt Üniversitesi’nde çalışmalarına devam etti. Halen Alexander von Humboldt Stiftung araştırmacısıdır ve TBMM’de çalışmaktadır.